

MEGLEPŐ ÉS MULATSÁGOS

Görcsi Péter: *A megtévesztés dramaturgiája. Martin McDonagh drámái és filmjei*

Az írásom címében szereplő ósdi és pocsék popkulturális utalás – amely a kilencvenes évek végének egyik tévéműsorára utal, és csak szerzői önkényemnek köszönheti, hogy kapcsolatba kerül Görcsi Péter tanulmánykötetével –, valamint az iménti gondolatjeles reflexió láttán Martin McDonagh remélhetőleg elégedetten csettintene.

A „Meglépő és mulatságos” cím valójában laza asszociáció következménye, közel sem szervesül olyan mélyen a szövegbe, ahogy a rengeteg, sokrétű intertextuális utalás McDonagh drámáiba, ugyanakkor az, hogy ennyit magyarázokodom miatta, már önreflexív alakzatnak számít, és ez nagyon fontos eleme a tárgyalt drámaíró szövegeinek is. Mindezt pedig Görcsi Péter *A megtévesztés dramaturgiája* című tanulmánykötetének utolsó alfejezetéből tudom, amely az *(Irodalmi)alakzatok* címet viseli.

Görcsi kötete hiánypótló munka több szempontból is. Egyrészt Martin McDonagh rendkívül népszerű szerző a magyar színpadokon, a kétezertizes években pedig úgy tűnik, egyre inkább azzá válik. Olyan nagyszemélyek állították színpadra műveit az elmúlt húsz évben, mint Ascher Tamás, Gothár Péter, Szikszai Rémusz vagy

Gigor Attila, láthatjuk drámáit független színházban, budapesti és vidéki kőszínházakban is, többnyire osztatlan közönségszekerrel. Másrészt pedig nemcsak McDonaghnak, hanem úgy általában a kortárs angol drámának is csekély a magyar nyelvű szakirodalma, amely egyúttal megnehezíti az olyan hazai drámaszerzők recepcióját, akik angol kollégáikat olvasva jelentős tudásra tettek szert. Görcsi kötete például Székely Csabát említi, aki köszönetet mondott Bánya-trilógiájáért McDonaghnak, amely valóban erős kapcsolatban áll a Leenane-trilógiával.

De hogy ne kanyarodjak el nagyon a szövegre erőltetett popkulturális utalásomtól (amelyet a szöveg remélhetőleg a végére majd ledob magáról), az első két szó, amely eszembe jutott McDonaghról, mielőtt Görcsi monográfiáját a kezembe vettem volna, a meglepő és a mulatságos volt. Különböző részben a kötet szerzőjének is, de szerencsére ő jóval összetettebben fogalmaz nálam, és részletesen megvizsgálja a mcdonaghi dramaturgiát, amelyet a megtévesztés dramaturgiájának nevez. A megtévesztést mint dramaturgiai eszközt a *Dramaturgia és enigmatikusság* alfejezetben tárgyalja, amely kétségkívül a kötet egyik legizgalmasabb része, hiszen arra világít rá, hogyan éri el McDonagh, hogy drámáinak befogadója állandóan bizonytalan legyen a történekek igazság- és valóságtartalmával kapcsolatban. A narratív szerkezet elhallgatásokra, elszólásokra, félreértésekre, titkokra és hazugságokra, információtöbbletekre és -hiányokra épül, valamint arra, hogy a drámák szereplői egymásnak ellentmondó története-

Kronosz Kiadó
Pécs, 2017
300 oldal, 2800 Ft

ket vázolnak fel ugyanarról a dráma idején kívül történt eseményről. Így időről időre kiderül, hogy amit addig a dráma valóságának gondoltunk, félreértés vagy hazugság, és ez arra kényszerít minket, hogy megkérdőjelezzük saját morális előfeltevéseinket és átértelmezzük az addig látottakat/olvasottakat. Ilyen értelemben pedig McDonagh művei erősen próbára teszik a befogadó értékrendjét és valósághoz fűződő viszonyát.

Egy másik rendkívül izgalmas alfejezetben, amely az *Erőszak és agresszió* címet viseli, Görcsi Péter pszichológiai és szociokulturális szempontok segítségével tárgyalja McDonagh műveiben a fizikai és verbális bántalmazások sokaságát. Az alfejezet Foucault *Felügyelet és büntetés* című művének kiindulási pontját idézi fel, amely arról szól, hogy a XVIII. század végén megváltozott a büntetés-végrehajtási eljárás szokásrendje, a nyilvános kivégzések mint látványosságok megszűntek, az erőszak zárt ajtók mögé került. Ennek hatására a társadalom egyre visszataszítóbbnak látta az erőszak aktusát, amelynek így pusztán színpadi imitálása is erős provokációnak számított a kilencvenes években az „in-yer-face” angol színházi irányzat drámáiban és előadásaiiban. Görcsi meglátása szerint McDonaghnál az erőszak reprezentációja jóval összetettebb, mint az „in-yer-face” alkotóinál, mert amíg utóbbiak pusztán az erőszakot övező társadalmi tabukat kívánták ledönteni, mégpedig meglehetősen önkényes módon, addig előbbinél az agresszió koncepciózus dramaturgiai elem, amely a dialógusok mélyrétegei, a tudattalan felől értelmezhető. A felszínen ugyanis úgy tűnik, McDonagh szereplői jelentéktelen dolgokon, vagy épp jelentéktelen tárgyakon veszekednek, végül pedig mindig kiderül, hogy a tárgyak és a jelentéktelennek tűnő témák csak a projekció eszközei voltak, valójában anya-, apa-, testvér- vagy gyerekgyilkosság a tét, az ok pedig a szereplők által érzett folyamatos hiány és bezártság.

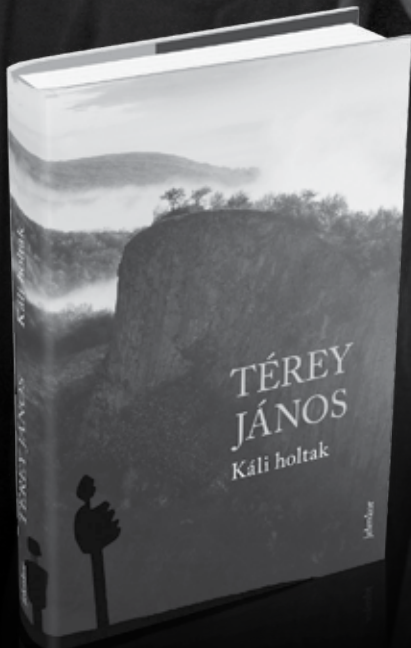
A kötet arra is vállalkozik, hogy pontosan elhelyezze McDonagh munkáit a közelmúlt író és angol drámatörténetében. Am kissé furcsa, hogy míg az író dráma két rene-

szánszának hatásait nagyon precízen kapcsolja a drámaszövegekhez (azokon belül is főképp a Leenane-trilógiához), addig a hatvanas évekbeli Dühös fiatalok és a kilencvenes évekbeli „in-yer-face” mozgalmakról úgy kapunk képet, hogy azok nincsenek hozzárendelve McDonagh műveihez, így egy kicsit ki is lógnak a kötet komparatív struktúrájából. Az író drámák hatásait ugyanakkor a nyelvhasználatról szóló fejezetben külön ebből a szempontból is taglalja Görcsi, ami az olvasó számára egészen izgalmas és egyben szomorú pillanat is lehet, ugyanis McDonagh hiberno angolja, amely az angol író etnolektusból és az ennek következtében kialakuló hibás kifejezésekből, ragozásokból épít sosem létező, stilizált drámanyelvet, gyakorlatilag lefordíthatatlan. Tehát akik eddig rajongással olvasták a szerző korai drámáinak magyar fordításait, azok azzal szembeesülnek, hogy nem is annyira McDonagh drámáit olvasták, inkább azok átíratait.

Görcsi Péter engem is megtévesztett kicsit *A megtévesztés dramaturgiájával*, mert azt az alcímet adta könyvének, hogy *Martin McDonagh drámái és filmjei*, nem pedig drámái és filmforgatókönyvei. Persze, lehet azon vitatkozni, hogy a dramaturgia kifejezés leszűkíthető-e a történetmesélésre, én mégis azt vártam, hogy itt McDonagh filmrendezői munkásságáról is szó lesz, valamint arról, hogy a vizuális dramaturgia hogyan viszonyul a történetvezetéshez. De nem szeretném kibővíteni a tanulmánykötet jelentőségét, a vizualitásról való gondolkodásnak a hiánya valószínűleg csak egy színikritikust zavar, aki vagyok. Görcsi könyve pedig a legjobb értelemben vett tanulmánykötet: lendületes, közérthető és olvasmányos, mentes az áltudományoskodó latin kifejezéstengertől, ráadásul simán belecsempészi véleményét is a szövegbe időnként, ami ugyan illetlen, de bátor, szimpatikus gesztus. Tehát a kötet kicsit hasonlít McDonagh műveire, amennyiben képes populáris lenni és emellett mélyre ásni, valamint egyszerűen és lényegre törően megfogalmazni a McDonagh drámáival kapcsolatos bonyolult kérdéseket.

TÉREY JÁNOS

Káli holtak

Térey színházi regénye csípős szatíra és kíméletlen kritika. Játsszódik Budapesten, a Káli-medencében, Rómában, Isztambulban, Athénban, Szentpéterváron és Kolozsváron.

MEGJELENIK A KÖNYVHÉTRE

#eznemvers #ezisjelenkor

jelenkor